

Gemeente van onze heer Jezus Christus,

Jeremia schrijft over God de Schepper, die actief is, die werkt in de natuurlijke wereld, in tegenstelling tot de afgoden, passieve beelden, tot niets in staat.

Hij die de aarde heeft gemaakt met zijn kracht,
de wereld heeft gegrondvest met zijn wijsheid,
de hemel heeft gespannen met zijn inzicht,

als Hij zijn stem verheft, ruist water uit de hemel neer. Positief beeld in een droog land. Regen geeft vruchtbaarheid, geeft leven.

Het valt op dat hier over de Schepping wordt gesproken in termen van wijsheid en inzicht. Wijsheid en inzicht staan aan de basis van onze wereld, van al het leven op aarde.

Kan je nog wel zo over Gods Schepping spreken? Met alle kennis van nu? Weten we niet dat de wereld uit zichzelf tot stand gekomen is? Vertelt de wetenschap dat niet?

Agelopen zomer las ik *En de aarde bracht voort* van Gijbert van den Brink. Over Schepping en evolutie en alle vragen daaromtrent. Het heeft enige urgentie want: er haken mensen van de kerk af, omdat ze geloof en evolutietheorie niet kunnen combineren. Of nog erger: jonge mensen stellen hier vragen over en worden door predikant of ouderling met een kluitje in het riet gestuurd of als lastposten gezien. Geen wonder dat die jonge mensen dan afhaken. Aan de andere kant belemmert de denkbeeldige tegenstelling mensen ook om *aan te haken bij de kerk*. Zij voelen zich aangesproken door Bijbel en geloof, maar kunnen de stap om de evolutietheorie af te zweren niet maken. Maar is dat wel nodig?

Van den Brink stelt dat de evolutietheorie drie lagen kent. De eerste laag is de stelling dat de aarde zeer oud is, wel 4 miljard jaren oud. Het leven is klein en eenvoudig begonnen en heeft zich langzamerhand ontwikkeld. In de loop van miljarden jaren ontstonden steeds complexere levensvormen. De tweede laag is de gemeenschappelijke afstamming: alle levensvormen die wij nu kennen, stammen af van eerdere soorten en als je de lijn terug volgt, dan stamt alles af van dezelfde oorsprong. Uit het eerste leven is al het andere leven ontstaan. De derde laag is de verklaring van die ontwikkeling d.m.v. twee mechanismen. Ten eerste zijn er mutaties die tot nieuwe eigenschappen leiden. Ten tweede is er de natuurlijke selectie, die onderscheidt tussen eigenschappen die nuttig zijn en die niet nuttig zijn. De natuurlijke selectie zorgt dat planten en dieren met nuttige eigenschappen overleven, terwijl dieren die niet aangepast zijn aan hun omgeving uitsterven. Zo vindt het langzamerhand een ontwikkeling plaats van nieuwe soorten.

Klopt het dat er sprake is van een tegenstelling tussen evolutie en geloof? Dat is de centrale vraag in *En de aarde bracht voort*. Gijbert van den Brink, zelf overtuigd geraakt van de validiteit van de evolutietheorie waarvan Charles Darwin de ontdekker was, meent dat er geen tegenstelling hoeft te zijn. En hij gaat grondig te werk om dat aan te tonen. Hij maakt zich er op zijn zoektocht niet makkelijk van af. Milde theorieën van biologen, theologen en andere deskundigen haalt hij aan, maar telkens kiest hij ervoor om de orthodoxe theologie te confronteren met de evolutietheorie *in de meest uitgesproken vorm*.

Wel geeft hij aan dat biologen soms de grenzen van hun wetenschap overschrijden. Dat gebeurt wanneer ze uitspraken doen over hun filosofische uitgangspunten. Biologen als Richard Dawkins zijn materialisten, d.w.z. de filosofie

dat alles uit materie bestaat of uit materie voortkomt. Al het leven in al zijn complexiteit moet dan herleid worden tot materie en de natuurkrachten die daarop werken. Maar dit materialisme, dat ook wel naturalisme heet, volgt helemaal niet uit de evolutietheorie. Het is een filosofie die atheïstische biologen er graag bijhalen als ze over de evolutietheorie spreken. Maar een christen die van evolutie overtuigd is, hoeft het materialisme niet te accepteren. Het maakt er geen deel van uit, het atheïsme volgt niet uit de evolutietheorie.

Volgens Gijsbert v.d. Brink zijn de tegenstellingen niet zo groot. We kunnen de evolutie zien als een ongericht proces, dat desondanks door God gebruikt wordt om het leven te scheppen zoals Hij dat wil. Je kan het vergelijken met een man die bier brouwt met behulp van een gistingsproces. Dat proces, waarbij gist de koolhydraten omzet in andere stoffen, waaronder alcohol, is ook een ongericht proces. Het gist weet niet waar het mee bezig is. Maar de brouwer weet dat wel, hij overziet het hele proces, hij leidt het door de juiste ingrediënten toe te voegen en zorgt zo dat het resultaat een vat heerlijk bier is. Het evolutieproces laat ook voldoende ruimte voor God om het te leiden en te sturen. Van den Brink noemt dat Gods voorzienigheid, waardoor God weet wat Hij moet doen om door natuurlijke processen toch zijn doel te bereiken. Uiteraard valt dat buiten het onderzoek van de biologische wetenschap. Want de wetenschap kan nooit iets over God zeggen, alleen iets over natuurlijke oorzaken die empirisch waarneembaar zijn.

Wat mij aansprak in deze visie op Schepping en evolutie, is de actieve betrokkenheid van God de Schepper. Vaak komen theologen uit bij een passieve God, die de evolutie alleen maar heeft doen starten, maar verder werkeloos toekijkt hoe de evolutie zich voltrekt. In het boek, En de aarde bracht voort, is God juist actief betrokken, als een koning die zijn dienaren bevelen geeft. Gijsbert van den Brink gebruikt de vergelijking met een koning om duidelijk te maken dat God op een ander niveau werkt dan de natuurlijke oorzaken. Een koning stuurt eerst één dienaar naar de markt, en even later, zonder dat de eerste het weet, stuurt hij nog een dienaar. De twee dienaren komen elkaar op de markt tegen. "Dat is toevallig", zeggen ze, "dat jij nou net hier bent om mij te ontmoeten." Maar vanuit de koning gezien, is het helemaal geen toeval. Hij heeft het zo bedoeld. Zo kan in de evolutie ook toeval een rol spelen, zoals die dienaren over toeval spreken. Maar God kan het proces toch sturen en leiden, zoals die koning met zijn opdrachten.

Voor de evolutiebiologie is het ontstaan van de mens een schitterend ongeluk. Maar vanuit het geloof kijken we daar anders tegen aan. Het is helemaal geen ongeluk, het is zo bedoeld door God. Hij heeft het proces zo gestuurd. De mens is door God geschapen. De wetenschap ziet alleen wat er op het natuurlijke vlak gebeurt, de Bijbel vertelt ons dat er een God achter zit. De Schepper van al het leven. Vanuit de evolutie kunnen we dan ook zien dat al het leven met elkaar verbonden is. De evolutietheorie is niet alleen een probleem voor het geloof, maar biedt ons ook een inzicht: al het leven is met elkaar verbonden. Die verbondenheid van alle soorten, sluit God niet uit, maar in.

Hoe staan wij dan in deze wereld, die vol leven is? Wij beseffen dat God erachter zit, maar we kunnen Gods bedoelingen niet uit de natuur aflezen. God heeft in Jezus zijn ware bedoelingen met de wereld heeft geopenbaard. Anselm Grun schrijft daarover het volgende, met verwijzing naar de heilige Franciscus van Assisi:

God is in alles wat is, in de materie, de planten, de dieren en de mensen. God is het fundament van alle zijn. Voor mij is transparantie het belangrijkste, dat in mijn woorden en handelen, in heel mijn leven de liefde van Jezus zichtbaar wordt. Mijn ogen laten zien of ik transparant ben voor de geest van Jezus, voor zijn licht, zijn leven, zijn liefde. Wanneer ik liefde, barmhartigheid, goedheid uitstraal, dan straalt daarin ook de liefde van Jezus de wereld in. En ik vorm deze wereld om, door de liefde van Jezus die via mijn lichaam mijn omgeving instroomt. Een biograaf van Franciscus schreef: het was absoluut wonderbaarlijk hoe zelfs de meest onbetekenende schepsels de heerlijke genegenheid die de Heilige Franciscus tegenover hen toonde opmerkten en zijn tedere liefde voelden.

Als Jezus met zijn goede boodschap in de synagoge in Kafarnaum komt, dan straalt hij duidelijk iets uit, iets heiligs, dat doet denken aan de Heer van alle leven. Het is uitgerekend een onreine geest die dat opmerkt. "Ik weet wel wie je bent: de Heilige van God". Jezus blijkt macht te hebben over de demon, hij beveelt hem om uit de man weg te gaan. We moeten, denk ik, niet proberen hier een psychologische verklaring voor te zoeken. Lucas bedoelt dat Jezus de volmacht van God de Schepper heeft gekregen. Hij vertegenwoordigt God in de confrontatie met het kwaad, de demon. Ook als de mensen zich daar niet veel van aantrekken, de demon moet Hem gehoorzamen. Hij gaat uit, hij kan niet in één ruimte blijven met de heilige van God.

Ten slotte. Schepping en evolutie. Twee verschillende perspectieven op het leven hier op aarde. Bij Schepping gaat het niet om de natuurlijke oorzaken, maar om de macht van de Schepper die op onnavolgbare wijze alles stuurt en leidt. Jezus vertegenwoordigde die macht, en ik geloof dat God ook in ons wil wonen. Net als Jezus, mogen wij dan de liefde van God uitstralen, wij mogen medescheppers worden die vrede en heelheid bevorderen. Door JEzus Christus, onze Heer, Amen.